

JAROSŁAW ROLEWSKI

Ernst Cassirer i jego fenomenologia

Ernst Cassirer and His Phenomenology

PRZEMYSŁAW PARSZUTOWICZ, *Fenomenologia form symbolicznych. Podstawowe pojęcia i inspiracje 'późnej' filozofii Ernsta Cassirera*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2013.

PRZEMYSŁAW PARSZUTOWICZ, *Phenomenology of Symbolic Forms. Basic Concepts and Inspirations of Ernst Cassirer's "Late" Philosophy*, IFiS PAN Publishing House, Warsaw 2013.

Książka Przemysława Parszutowicza zatytułowana *Fenomenologia form symbolicznych. Podstawowe pojęcia i inspiracje 'późnej' filozofii Ernsta Cassirera* jest rzetelną i bardzo dobrze opracowaną monografią historyczno-filozoficzną dotyczącą nieznanych dotąd w Polsce aspektów filozofii jej tytułowego bohatera. Autor dość ambitnie formułuje cel swojej rozprawy pisząc, że „zamiarem autora była próba odsłonięcia mechanizmów filozofii form symbolicznych, nie zaś powierzchowna relacja z efektów badań jej twórcy” i trzeba przyznać, że zadanie to zostało wykonane w sposób zadowalający. Mamy w niej do czynienia z próbą ukazania systematycznego charakteru filozofii Cassirera, co zostaje odzwierciedlone już w strukturze pracy, z próbą rekonstrukcji jej metodycznego szkieletu, co pozwala nie tylko na zaznajomienie się z Cassirerowską koncepcją symbolizmu, lecz także na zrozumienie przyświecającej Cassirerowi idei filozofii jako całości.

Zaskakujący na pierwszy rzut oka tytuł książki (*Fenomenologia form symbolicznych*) staje się jasny w świetle wywodów Parszutowicza. Bardzo interesujący wątek fenomenologiczny dorobku filozoficznego Cassirera – rzadko dotąd kojarzonego z fenomenologią – może być, jak pokazuje autor omawianej rozprawy, wykorzystany z powodzeniem jako nić przewodnia całości jego filozofii, która przenika wszystkie jej liczne obszary. Rozdział książki poświęcony fenomenologii uzupełniają rozdziały poświęcone logice i meta-

fizyce. Całość poprzedza obszernie wprowadzenie, w którym otrzymujemy gruntowne przedstawienie podstaw figurującego w tytule rozprawy podziału na „wczesną” i „późną” filozofię Cassirera, omówienie marburskich korzeni jego filozofii oraz uzasadnienie możliwości jej ujęcia jako filozofii znaczenia. Znajdujemy tam zatem metodyczne podstawy rozszerzenia Cassirerowskiego transcendentalizmu w stosunku do innych pozycji neokantowskich.

Pierwsza, poświęcona „logice form symbolicznych” część, omawia najbardziej chyba popularne wątki filozofii Cassirera, jednak robi to w sposób dotąd niespotykany w polskich opracowaniach jego myśli. Otrzymujemy tam przedstawienie metodologicznych zrębów filozofii Cassirera, podstawy jego „logiki nauk o kulturze”, a także – pierwszy raz w języku polskim – kompleksowe przedstawienie i interpretację systemu form symbolicznych z najważniejszymi zasadami jego budowy. Podział form na „jakościowe” i „modalne”, oraz omówienie trzech podstawowych funkcji symbolu to wątki, których próżno szukać we wcześniejszej polskojęzycznej literaturze przedmiotu. To wszystko wsparte jest odniesieniami do innych, nawiązujących do tradycji kantowskiej prób ugruntowania nauk o kulturze, takich jak próby Diltheya czy filozofów ze szkoły badeńskiej i pokazaniem na ich tle oryginalności propozycji Ernsta Cassirera.

Część druga omawianej książki dotyczy „fenomenologii form symbolicznych” i wprowadza zupełnie nową perspektywę do polskich badań nad filozofią Cassirera. Autor przedstawia w niej Cassirerowskie rozumienie fenomenologii zestawiając je z najważniejszymi dla bohatera książki inspiracjami – fenomenologią Hegla, psychologią krytyczną Natorpa, fenomenologią Husserla oraz – czemu poświęcone jest najwięcej miejsca – psychologią postaci. Ta ostatnia okazuje się, co autor uzasadnia zarówno metodologicznie jak i biograficznie, najważniejszym punktem odniesienia dla Cassirerowskiej koncepcji postrzeżenia zmysłowego i w odniesieniu do niej właśnie Cassirer definiuje czołowe metodyczne pojęcie filozofii form symbolicznych w ogóle – pojęcie „symbolicznej pregnancji”. W części tej mamy do czynienia z prawie całkowicie nieznanymi dotąd w Polsce momentami filozofii symbolu. Parszutowicz pokazuje zakorzenienie głównego bohatera swej książki w ówczesnych badaniach nad psychologią percepcji oraz filozofią znaczenia. Pokazuje bazę głównych używanych przez niego pojęć, które wywodzą się nie tylko z koncepcji wspomnianych powyżej, lecz także nawiązują do badań fizjologicznych Goldsteina i Gelba, koncepcji rozumianego funkcjonalnie życia, jaką przedstawił Uexküll, teorii inwariantów w koncepcji geometrii Kleina, a nawet inspiracji logiką Lotzego.

Trzecia część książki Parszutowicza dotyczy wątku, który wydaje się najbardziej niespodziewany w kontekście dotychczasowej, ugruntowanej

już, jak się zdawało, wiedzy na temat tego filozofa, mianowicie „metafizyki form symbolicznych”. Najśłynniejsze dzieło Cassirera, *Filozofia form symbolicznych*, znane do niedawna jako dzieło trzytomowe, zyskało w ostatnich latach w wyniku najnowszych publikacji tom czwarty zatytułowany właśnie *O metafizyce form symbolicznych* – poświęcony problematyce, która w świetle wcześniejszych opracowań była (także ze względu na rzekomy programowy sprzeciw neokantyzmu) nieobecna w pracach tego filozofa. Tymczasem otrzymujemy u niego – co widać zwłaszcza w tekście *O fenomenach bazowych* i co Parszutowicz udanie przedstawia – próbę metafizycznego ugruntowania systemu form symbolicznych i zapobieżenia najczęstszemu zarzutowi wobec koncepcji mających swe źródło w idealizmie, zarzutowi abstrakcyjnego charakteru i „zawieszenia w próżni”. Cassirerowska koncepcja fenomenów bazowych inspirowana filozofią Goethego i, co ciekawe, Carnapa, stanowi wyjątkowo interesujący motyw myśli Cassirera, bardzo zmieniający dotychczasowe poglądy na jego temat – co autor uchwycił i przedstawił jako pierwszy badacz w naszym kraju.

Praca napisana jest bardzo poprawnym językiem, czyta się ją dobrze, jest spójna pod względem kompozycji. Nieliczne drobne błędy językowe (literówki i niekonsekwencje edytorskie) należy złożyć raczej na karb redakcji, jednak nie wpływają one na jakość rozprawy i nie psują ogólnie dobrego wrażenia. Autor sprawnie łączy ze sobą poszczególne wątki bardzo obszernego materiału źródłowego wydobywając z niego kluczowe momenty dla charakterystyki filozofii Cassirera. Warsztat historyczno-filozoficzny, jakim odznacza się omawiana książka, wskazuje na pełen profesjonalizm i naukową dojrzałość. Wywód ilustruje trafnymi przykładami i schematami, a także odniesieniami do innych rozwiązań tradycji filozoficznej wykazując przy tym dużą znajomość problematyki filozofii niemieckiej i tradycji transcendentalistycznej. Można zwrócić uwagę na brak szerszych odniesień do niektórych ważnych koncepcji współczesnych Cassirerowi i upomnieć się o bardziej gruntowną analizę porównawczą fenomenologii Cassirera z fenomenologią Husserla, zwłaszcza „późnego”, fenomenologią Heideggera, logiką Laska czy Lotzego. Tę wadę można jednak z powodzeniem uznać za zaletę, bowiem dzięki temu otrzymaliśmy książkę nieprzeładowaną i przejrzystą, którą czyta się z przyjemnością, a która przecież nie pomija tych ważnych wątków, lecz właśnie na nie wskazuje, jako na możliwe pola dalszych eksploracji i badań. Niektóre z powyższych zbieżności nasuwają się podczas lektury, lecz nie powinniśmy tego uznawać za braki, lecz za realizację głównego zadania każdej dobrej książki naukowej, którym jest nie tyle literalne wyczerpanie całego bogactwa odniesień, co pokazanie potencjału jakiejś koncepcji. Omawiana książka doskonale wypełnia swe zadanie

kompetentnie opracowując „nowego Cassirera” w sposób inspirujący do dalszych historyczno-filozoficznych poszukiwań.

Bibliografia, na jakiej oparta jest *Fenomenologia form symbolicznych* jest imponująca zarówno pod względem bogactwa, jak i trafności doboru źródeł. Parszutowicz bazuje na najnowszym i pierwszym pełnym wydaniu zarówno dzieł wszystkich Cassirera, jak i jego spuścizny rękopiśmienniczej, która jest prawie w Polsce nieznaną, a na temat której publikował dotąd w Polsce tylko autor omawianej książki. Jest to pierwsze tak kompleksowe opracowanie filozofii Cassirera w języku polskim i, ze względu na nowość materiałów, także jedno z pierwszych na świecie. Autor sięga nie tylko po najnowsze źródła, posługuje się także najnowszymi ich przekładami na język polski, co znamionuje gruntowną znajomość polskiego środowiska badaczy problematyki. Należy nadmienić, że duża część opublikowanych polskich przekładów dzieł Cassirera jest właśnie jego autorstwa. Parszutowicz bardzo dobrze orientuje się także w najnowszych światowych badaniach nad dziedzictwem filozoficznym Cassirera, dyskutuje z najnowszymi interpretacjami i opracowaniami zarówno niemiecko, jak i anglojęzycznymi.

Podsumowując, mamy do czynienia z wzorcową pod względem warsztatu naukowego rozprawą na ważny i nowy w Polsce temat, opartą na obszernym materiale źródłowym, po którym autor porusza się nad wyraz sprawnie. *Fenomenologia form symbolicznych* jest pozycją z pewnością godną polecenia każdemu zainteresowanemu historią dwudziestowiecznej filozofii, zaś dla badacza filozofii kultury lekturą obowiązkową.

JAROSŁAW ROLEWSKI – Prof. dr hab., Kierownik Zakładu Antropologii Filozoficznej IF UMK. Członek Rady Programowej „Archiwum”. Zainteresowania badawcze: filozofia niemiecka, fenomenologia, Kant, hermeneutyka.

JAROSŁAW ROLEWSKI – Professor Ph.D., Head of the Department of Philosophical Anthropology at Nicolaus Copernicus University in Torun, Poland. Member of the Advisory Board of the „Archive”. Research interests: German philosophy, Kant Heidegger, phenomenology and hermeneutics.